

Volume
10/2
Winter
2015

TURKISH STUDIES

International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic

SOSYAL BİLİMLER SOCIAL SCIENCES

TURKISH STUDIES

İÇİNDEKİLER/CONTENTS

İÇSEL PAZARLAMA TEMELİNDE İNSAN KAYNAKLARI
UYGULAMALARININ MÜŞTERİ MEMNUNİYETİNE ETKİSİNİ
BELİRLEMEYE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA
*AN INVESTIGATION FOR DETERMINING THE EFFECT OF HUMAN
RESOURCES APPLICATIONS ON CUSTOMER SATISFACTION BASED ON
INTERNAL MARKETING*

Sinem KAYA
Ahmet Mutlu AKYÜZ
1-30

TÜRK DİZİLERİNİN KAZAK-TÜRK KÜLTÜREL ETKİLEŞİMİNE VE
TÜRKÇENİN YAYGINLAŞMASINA ETKİSİ
*THE EFFECT OF TURKISH TV SERIES ON THE KAZAKH-TURKISH
CULTURAL INTERACTION AND SPREAD OF TURKISH LANGUAGE*

Mehmed Said ARBATLI
İhsan KURAR
31-48

KARLIOVA HAVZASI VE ÇEVRESİNİN (BİNGÖL) HEYELAN DUYARLILIK
HARİTASININ OLUŞTURULMASI
*FORMING THE MAP OF LANDSLIDE SENSITIVITY OF KARLIOVA BASIN
AND ITS SURROUNDING*

Vedat AVCİ
Halil GÜNEK
49-68

TÜRK-İSLAM KÜLTÜRÜNDE VE GÜNÜMÜZ DENGELİ, SAĞLIKLI VE
HELAL BESLENMEDE HZ MUHAMMED ÖĞRETİSİ
*THE DOCTRINE OF THE PROPHET MUHAMMAD IN TURKISH ISLAMIC
CULTURE AND TODAY'S BLANCED, HEALTY AND HALAL NUTRITION*

Ali BATU
69-100

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/2 Winter 2015*

ZORUNLU GÖÇÜN MEKÂNSAL ETKİLERİ VE YEREL HALKIN ALGISI;
KİLİS ÖRNEĞİ
*SPATIAL EFFECT OF FORCED MIGRATION AND PERCEPTION OF LOCAL
COMMUNITY; CASE OF KİLİS*

Deniz CENGİZ
101-122

AMBALAJ TASARIMINDA BİLİNÇALTI MESAJ ÖGELERİNİN VE
NÖROPAZARLAMA YAKLAŞIMININ KULLANIMLARININ
KARŞILAŞTIRILMASI
*THE COMPARISON OF THE SUBLIMINAL MESSAGE ELEMENTS AND
NEURO-MARKETING APPROACH USAGE IN PACKAGE DESIGNS*

İbrahim Gökhan CEYLAN
Hatice BAHATTİN CEYLAN
123-142

TURHAL ŞEHRİNİN NÜFUS ÖZELLİKLERİ
DEMOGRAPHICAL CHARACTERISTICS OF THE CITY OF TURHAL

Özlem ÇAKAR ÇELİK
Handan ARSLAN
143-164

SENSATIONAL PUBLICNESS AND DIVERGENCE OF SOCIAL
HIERARCHY: THE CASE OF BIRDMANSHIP IN ISTANBUL
*DUYGUSAL KAMUSALLIK VE SOSYAL HİYERARŞİNİN SAPMASI:
İSTANBUL'DA KUŞÇULUK ÖRNEĞİ*

Alper ÇAKMAK
165-182

*LİSANSÜSTÜ SEVİYEDE YABANCI DİL SORUNLARI
FOREIGN LANGUAGE PROBLEMS AT GRADUATE LEVEL*

Rüveyda H. ÇEBİ KOZALLIK
Zeki KARAKAYA
183-192

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/2 Winter 2015*

PAUL BLOOM VE DİNİ İNANÇLARIN ORTAYA ÇIKMASINDA EVRİMSEL
RASTLANTI TEZİ
*PAUL BLOOM AND THE EMERGENCE WITH AN EVOLUTIONARY
ACCIDENT OF THE RELIGIOUS BELIEFS*
Osman Zahid ÇİFÇİ
193-212

ETNOSENTRİK SÖYLEM VE HABERCİLİK
ETHNOCENTRIC DISCOURSE AND NEWS REPORTING
Tarkan DEMİR
213-220

ÖĞRENCİLERİN ANNE BABA TUTUMLARINI ALGILAMA BİÇİMLERİ VE
ŞİDDETE EĞİLİMLERİ
*STUDENTS PERCEPTION FORMS OF ATTITUDES OF PARENTS AND
TENDENCIES TO VIOLENCE*
Yasin DEMİR
Hatice KUMCAĞIZ
221-234

ANADOLU TARİHİNDE HİTİTLERİN SOSYO-EKONOMİK YAŞANTISI
SOCIO-ECONOMIC LIFE OF HITTITES IN ANATOLIAN HISTORY
Ahmet DENİZ
235-248

SİYASAL REKLAMLARDA "MİLLET" TEMASI: "CUMHURBAŞKANLIĞI
SEÇİMİ VE 30 MART YEREL SEÇİMİ ÖRNEĞİ"
*"NATION" THEME AT POLITICAL ADVERTISEMENTS: SAMPLE OF
PRESIDENTIAL ELECTION AND 30TH MARCH LOCAL ELECTION*
Adem DOĞAN
248-268

L'ADHESION TURQUE ET L'UNION EUROPEENNE : UNE APPROCHE
CONSTRUCTIVISTE
*TÜRKİYE'NİN ÜYELİĞİ VE AVRUPA BİRLİĞİ: KONSTÜRÜKTİVİST BİR
YAKLAŞIM*
Hatice Rumeysa DURSUN
269-282

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/2 Winter 2015*

RİSÂLE-İ EHL-İ DERVİŞ
A MANUAL OF THE PEOPLE OF THE DERVİSHES

Ümit EKER

Ünal ZAL

283-328

KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ VATANDAŞLARININ DEĞER
YÖNELİMLERİ
VALUE PRIORITIES OF CITIZENS OF TURKISH REPUBLIC OF NORTHERN
CYPRUS

Yusuf EMRE

Asım YAPICI

329-350

İSTANBUL II. BÂYEZİD CAMİ HAZİRESİ MEZAR TAŞLARINDA MEYVE
MOTİFLERİ

(BATI ETKİSİ, DİNİ HOŞGÖRÜ, KUTSALLIK VE DEĞİŞİM)

FRUIT MOTIFS AT GRAVESTONES IN CEMETERY OF THE ISTANBUL
SECOND BÂYEZİD MOSQUE

(WESTERN IMPACT, RELIGIOUS TOLERANCE, SANCTITY AND CHANGE)

Gültekin ERDAL

351-366

MİTOLOJİK UNSURLARIN 18. YÜZYIL ÖNCESİ TÜRK RESİM SANATI
İÇERİSİNDEKİ YERİ
THE PLACE OF MYTHOLOGICAL ELEMENTS IN TURKISH PAINTING ART
BEFORE 18TH CENTURY

Yüksel GÖGEBAKAN

367-388

İLETİŞİMİN MCDONALDLAŞMASI: SOSYAL MEDYA ÜZERİNE BİR
İNCELEME

MCDONALDIZATION OF COMMUNICATION: AN INVESTIGATION OF
SOCIAL MEDIA

Göksel GÖKER

389-410

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/2 Winter 2015

İMTİHAN VE DÜNYEVİLEŞME
TEST AND SECULARIZATION
Süleyman GÜMRÜKÇÜOĞLU
411-434

KUR'ÂN-I KERİM'DE GENÇLERİN DUYGU GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ
EMOTION EDUCATION AND DEVELOPMENT OF THE YOUTH IN THE
HOLY QUR'AN
İlhami GÜNAY
435-460

TÜRKİYE'NİN MADDE KULLANIMI VE BAĞIMLILIĞI İLE MÜCADELE
POLİTİKASININ DEĞERLENDİRİLMESİ VE YENİ BİR MODEL
ÖNERİLMESİ
AN ASSESSMENT ON TURKEY'S STRUGGLE POLICY AGAINST DRUG
ABUSE AND ADDICTION AND A NEW MODEL PROPOSAL
Mehmet IŞIK
Hamit ERDAL
461-482

HAZAR DENİZİNİN STATÜSÜ HAKKINDA GÖRÜŞMELER VE BU
SÜRECİN YEREL VE BÖLGESEL ENERJİ GÜVENLİĞİNE ETKİSİ
NEGOTIATIONS ABOUT THE LEGAL STATUS OF THE CASPIAN SEA AND
IMPACT OF THIS PROCESS ON LOCAL AND REGIONAL ENERGY
SECURITY
Pervane İSLAMOVA
483-490

DOĞRUSAL PROGRAMLAMA METODUYLA DİYARBAKIR İLİ GIDA
SEKTÖRÜNDE BİR ÜRETİM PLANLAMA UYGULAMASI
THE PRODUCTION PLANNING IN FOOD SECTOR IN DIYARBAKIR BY
LINEAR PROGRAMMING
Hasan KARA
Halil SAVAŞ
491-506

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/2 Winter 2015

TEVFİK FİKRET VE CENAP ŞAHABETTİN'İN ŞİİRLERİNDE MELANKOLİ
MELANCHOLY IN TEVFİK FİKRET AND CENAP ŞAHABETTİN POETRY

Mustafa KARABULUT

507-520

ALTINBEŞİK MAĞARASI MİLLİ PARKI'NIN (İBRADI/ANTALYA) FİZİKİ
COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ VE EKOTURİZM POTANSİYELİ
*THE ECOTOURSIM POTENTIAL AND PHYSICAL GEOGRAPHY OF
ALTINBEŞİK CAVE NATIONAL PARK (IBRADI/ANTALYA)*

Baştürk KAYA

Mesut ŞİMŞEK

Ayhan AKIŞ

521-544

BATI DIŞI MODERNLEŞME ÖRNEĞİ OLARAK TÜRKİYE
MODERNLEŞMESİ: SÜREKLİLİKLER, KOPUŞLAR VE ÇATALLANMALAR
*MODEL OF NON-WESTERN MODERNIZATION: TURKEY CONTINUITIES,
RUPTURES AND BIFURCATIONS*

Mahmut KAYA

545-564

KUR'ÂN KAYNAKLI ÇEVRE ALGISININ PRATİĞE
DÖNÜŞTÜRÜLEMESİNİN İRDELENMESİ
*DEALING WITH WHY ENVIRONMENTAL PERCEPTION ORIGINATED
FROM THE QUR'AN HAS BEEN UNABLE TO BE TRANSFORMED INTO
IMPLEMENTATION*

Süleyman KAYA

565-586

CONTRIBUTION OF THE FIVE-YEAR DEVELOPMENT PLANS TO
TOURISM IN TURKEY
*ULUSAL BEŞ YILLIK KALKINMA PLANLAMALARIN TÜRKİYE TURİZMİNE
KATKISI*

İsmail KERVANKİRAN

587-610

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/2 Winter 2015*

THE EFFECT OF PERCEIVED SERVICE EFFICIENCY, PRODUCTIVITY,
PARTICIPATION AND ECONOMIC-PHYSICAL SUFFICIENCY ON THE
ATTITUDES AGAINST MUNICIPAL AMALGAMATION
*ETKİN VE VERİMLİ HİZMET, KATILIM İLE MALİ VE FİZİKİ YETERLİLİK
ALGISININ BELEDİYE TÜZEL KİŞİLİĞİNİN KALDIRILMASINA İLİŞKİN
TUTUM ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİ BELİRLEMeye YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA*
Rüveyda KIZILBOĞA ÖZASLAN
Hüsniye AKILLI
Kamil ÖZASLAN
611-630

CHP İKTİDARININ SON DÖNEMİNDE SAMSUN ALAÇAM HALKEVİNDE
OKUMA-YAZMA SEFERBERLİĞİ
*THE LITERACY CAMPAIGN IN SAMSUN ALAÇAM COMMUNITY CENTRE
IN THE LAST PERIOD OF CHP GOVERNMENT*
Mehmet KÖÇER
Volkan AYDEMİR
631-640

BURSA KIYILARINDA İKİNCİ KONUT YAPILAŞMASININ KIYI
JEOMORFOLOJİSİNE ETKİSİ
*THE EFFECT OF THE SECOND HOMES CONSTRUCTIONS IN BURSA
COASTS ON THE COASTAL GEOMORPHOLOGY*
Sümevra KURT
641-662

OSMANLILARIN KÂBE VE MESCİD-İ HARAM HİZMETLERİ
SERVICES OF OTTOMANS TO KAABA AND MASJID AL-HARAM
İsmail METİN
663-678

MERKEZ-ÇEVRE PERSPEKTİFİNDE TÜRK TOPLUM YAPISINDA
GÖZLEMLENEN PROBLEM ALANLARINA YÖNELİK SOSYOLOJİK BİR
DEĞERLENDİRME
*A SOCIOLOGICAL ASSESSMENT OF THE PROBLEMS OBSERVED AT
TURKISH SOCIETY FROM CENTER AND PERIPHERY PERSPECTIVE*
Şebnem MORSÜMBÜL
679-696

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/2 Winter 2015*

VAKIFLARA YÖNELİK VERGİSEL DÜZENLEMELERİN VERGİ KAYIP VE
KAÇAKLARI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ
*THE IMPACTS OF TAX REGULATIONS FOR FOUNDATIONS ON TAX
AVOIDANCE AND EVASION*

Mehmet NAR

697-720

ESKİŞEHİR ODUNPAZARI EVLERİNDE BOŞ ZAMAN KÜLTÜRÜ
THE LEISURE CULTURE IN ESKİŞEHİR ODUNPAZARI HOUSES

Ejder OKUMUŞ

721-734

TANRI HAKKINDA KONUŞA(MA)MAK: PLOTİNUS'DA NEGATİF TEOLOJİ
*(NOT BEING ABLE) TO TALK ABOUT GOD: NEGATIVE THEOLOGY IN
PLOTINUS*

Hasan ÖZALP

735-748

HATAY İLİNDE MACERA TURİZMİ POTANSİYELİNİN COĞRAFİ
YAKLAŞIMLA İNCELENMESİ
*INVESTIGATION OF ADVENTURE TOURISM POTENTIAL WITH
GEOGRAPHICAL PERSPECTIVE IN THE HATAY PROVINCE*

Emre ÖZŞAHİN

749-772

GENÇALİ FAYI'NIN (BURSA) TEKTONİK JEOMORFOLOJİ ÖZELLİKLERİ
TECTONIC GEOMORPHOLOGY STUDY OF THE GENÇALİ FAULT (BURSA)

Halid PEKTEZEL

773-798

KENTSEL YAŞAM DİKOTOMİLERİ (KARABÜK BELEDİYESİ SOSYAL
YAŞAM MERKEZLERİ ÖRNEĞİ)
*THE DICHOTOMY OF URBAN LIFE (THE CASE OF KARABÜK
MUNICIPALITY SOCIAL LIFE CENTER)*

Adem SAĞIR

Şener KAYA

799-828

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/2 Winter 2015*

TÜRKÇE'DE RENK OLGUSU GELİŞMİŞLİĞİ VE FRANSIZCA'YA BAZI
YANSIMALAR: KÜLTÜRLERARASI GENEL BİR BAKIŞ
*COLOUR PHENOMENA IN TURKISH LANGUAGE AND SOME
REFLECTIONS ON FRENCH LANGUAGE-CULTURE: AN INTERCULTURAL
GENERAL OVERVIEW*

Tilda SAYDI
829-850

ARŞİV BELGELERİNE GÖRE İNÖNÜ DÖNEMİNDE TÜRKİYE-
HİNDİSTAN İLİŞKİLERİ (1938-1950)
*ARCHIVE DOCUMENTS ACCORDING TO TURKEY-INDIA RELATIONS
DURING İNÖNÜ (1938-1950)*

Savaş SERTEL
851-862

ÖLÜM KAYGISI VE DUA TUTUMU ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA
A RESEARCH ON THE DEATH ANXIETY AND ATTITUDE OF PRAYER

Beyazıt Yaşar SEYHAN
863-882

ALMANYA'DAKİ BİRİNCİ NESİL TÜRK GÖÇMENLERİN TÜRK
TELEVİZYONLARININ HABER BÜLTENLERİNİ İZLEME VE
DEĞERLENDİRME EĞİLİMLERİ
*WATCHING AND EVALUATION TENDENCIES OF NEWS BULLETINS ON
TURKISH TELEVISION OF THE FIRST GENERATION OF TURKISH
IMMIGRANTS IN GERMANY*

Eylem ŞENTÜR KARA
883-906

OSMANLI MİNYATÜRLERİNDE SÜRREALİST YAKLAŞIMLAR (XVI. –
XVII. YÜZYILLAR)
*SURREALISTIC APPROACHES IN OTTOMAN MINIATURES
(XVI – XVII CENTURIES)*

Ela TAŞ
Gamze ÖZTÜRK
907-928

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/2 Winter 2015*

ÇAĞ TAKSİMİ KONUSUNDA SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN
GÖRÜŞLERİ

SOCIAL STUDIES TEACHERS' VIEWS ABOUT AGE DIVISION

Seyit TAŞER

Recep POLAT

929-940

VAKIFLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ VAKIF KAYITLAR ARŞİVİNDE
BULUNAN MÜSTAKİL VAKFİYELERDEKİ EBRULARIN İNCELENMESİ
*A STUDY INTO EBRU ART IN THE FOUNDATION CERTIFICATES IN THE
ARCHIVE OF GENERAL DIRECTORATE OF FOUNDATION WORKS*

Pınar TOKTAŞ

941-962

TÜRKİYE'NİN GÜNEY KAFKASYA POLİTİKASI VE ERMENİSTAN İLE
İLİŞKİLERİ

TURKEY'S SOUTH CAUCASUS POLICY AND ARMENIA

Coşkun TOPAL

963-978

ALGILANAN SOSYAL DESTEK, YAŞAM DOYUMU, PSİKOLOJİK YARDIM
ALMAYA İLİŞKİN TUTUM VE NİYET ARASINDAKİ İLİŞKİLER: BİR
MODEL ÇALIŞMASI

*PERCEIVED SOCIAL SUPPORT, LIFE SATISFACTION, ATTITUDES
TOWARDS PSYCHOLOGICAL HELP AND INTENTION TO SEEK HELP: A
MODEL STUDY*

Nursel TOPKAYA

Ayşenur BÜYÜKGÖZE KAVAS

979-996

UNESCO'NUN DİL RAPORLARINA GÖRE ZAZACA'NIN DURUMU VE
GELECEĞİ

*THE POSITION OF ZAZAKI AND ITS FUTURE ACCORDING TO THE
LANGUAGE REPORTS PUBLISHED BY UNESCO*

Murat VAROL

997-1006

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/2 Winter 2015*

YÜKSEKÖĞRETİMİN YAPILANDIRILMASINDA EMRULLAH EFENDİ'NİN
“TUBA AĞACI NAZARİYESİ”Nİ YENİDEN DÜŞÜNMEK
*RETHINKING EMRULLAH EFENDİ'S THEORY OF TUBA TREE VS. SATI
BEY'S THEORY OF CHERRY TREE FOR RESTRUCTURING THE
EDUCATIONAL SYSTEM IN THE LATE OTTOMAN PERIOD*

Tuba YAVAŞ TAŞDELEN

Cemil ORUÇ

Volkan ÇİÇEK

1007-1024

KAYSERİ'DE ÖĞRENİM GÖREN YABANCI UYRUKLU ÖĞRENCİLERİN
KAYSERİ, TÜRKİYE VE İSLAM ALGISI
*KAYSERİ, TURKEY AND İSLAM PERCEPTIONS OF THE FOREIGN
STUDENTS WHO STUDY IN KAYSERİ*

İbrahim Hakan GÖVER

Hasan YAVUZER

1025-1050

YABANCI DİL ÖĞRETMENLERİNİN DERSLERİNDE MATERYAL
KULLANIMINA İLİŞKİN TUTUM VE GÖRÜŞLERİ
*THE ATTITUDES AND OPINIONS OF FOREIGN LANGUAGE TEACHERS IN
RELATION TO THE USE OF MATERIALS IN THEIR LESSONS*

Nevide AKPINAR DELLAL

Mukadder SEYHAN YÜCEL

1051-1066

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/2 Winter 2015*

UNESCO'NUN DİL RAPORLARINA GÖRE ZAZACA'NIN DURUMU VE GELECEĞİ*

Murat VAROL*

ÖZET

Zazaca, Türkiye'deki nüfus oranına göre Türkçe ve Kürtçe'den sonra en çok konuşulan üçüncü dil konumundadır. Hint Avrupa Dil Ailesinin Kuzeybatı İrani grubuna mensup olarak kabul edilen bu dil, kesin bir oran olmamakla birlikte, 4-6 milyon insanın anadili olarak kabul edilmektedir. Daha çok Türkiye'nin Doğu Anadolu Bölgesi'nde konuşulan bu dil, Bingöl ve Dersim başta olmak üzere; Elazığ, Diyarbakır, Sivas, Erzincan, Bitlis, Muş, Adıyaman, Şanlıurfa gibi illerde ve belirli ilçelerde ağırlıklı olarak konuşulmaktadır. Güçlü bir sözlü geleneği ve hafızası olan bu dil, yazı ile ilk olarak 19. yüzyılın son çeyreğinde tanışmıştır. Cumhuriyet tarihinin ilk 40 yılı, uzun bir suskunluk dönemi olarak geçirilmiş ve hiçbir yazılı eser verilmemiştir. 2000'li yıllardan sonra ivme kazanan Zazaca yazını, günümüzde çok iyi bir oran olmasa dahi, yıllık ortalama 40-50 eser vermektedir. Hint-Avrupa dil ailesine mensup olan Zazaca, UNESCO'nun son yıllarda yayımladığı dil raporlarına göre; kaybolma tehlikesi altında olan dillerden biridir. Anadolu'nun kültürel çeşitliliğine ve coğrafyasına ayrı bir renk katan Zazaca'nın yok olma tehlikesi altında olması; bazı tarihi, kültürel ve siyasi nedenlere bağlanmaktadır. UNESCO, dillerin yok olma tehlikesi altında olup olmadığını belirlemek için bazı yöntem ve ölçütleri kullanmaktadır; ayrıca UNESCO yok olma tehlikesi altında olan dillerin, yok olma risklerini de yine farklı gruplara ayırmaktadır. Bu çalışmada, UNESCO'nun dilin mevcut durumunu belirleyen ölçütlerine göre Zazaca'nın bugünkü durumu irdelenecek ve geleceği değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Zazaca, UNESCO, Ulus-Devlet, Dilbilim, Dil.

*Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

* Öğr. Gör., Bingöl Üniversitesi Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Zaza Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, El-mek: mvarol@bingol.edu.tr

THE POSITION OF ZAZAKI AND ITS FUTURE ACCORDING TO THE LANGUAGE REPORTS PUBLISHED BY UNESCO

STRUCTURED ABSTRACT

The third most used language, after Turkish and Kurdish, according to the population rate in Turkey, is Zazaki, and it faces extinction. UNESCO pointed out this danger on the 21st of February in 2009 on the international mother language day for the first time. The extinction of Zazaki was expressed loudly on the following days. There is a growing interest and susceptibility among the Zazaki speaking masses but this susceptibility is not widespread in the society. The situation of Zazaki is mentioned by a narrow fraction of the society and it does not impress the whole Zazaki speaking society. Most of the people are silent about the extinction of this language, in fact, these walks of life acknowledge the situation. This language, which has preserved its oral literature for ages, has been losing its memory and culture, especially after the technological developments from the 1980s up to now. UNESCO uses some standards to specify if a language is endangered or not. Is the language being transferred among the generations? What is the number of the speakers of the language in a specific country? What is the rate of the native speakers in the population as a whole? Does the language keep pace with the change of the society and new fields? Is there sufficient and qualified material to teach the language? How is the aspect of the official institutions and the government against these languages? How are the manners and behaviours of the native speakers to their languages? What are the qualifications and the actual situation of the documents of these languages?

It may be asserted that the bond between the generations in the Zazaki speaking masses is disconnected. Because the primary school students do not speak Zazaki, thus the language cannot be transported to the future. The total amount of Zazaki speakers is low in the population rate. In addition, the language remains weak in the new fields and it does not have a rich terminology. There are serious problems for teaching Zazaki as a mother language and the requirements to be achieved for making Zazaki an education language are not provided. The dominance of Turkish in the governmental institutions continues and the languages apart from Turkish cannot open an area for themselves. The term and the manner of official language holds as well. As a result of all these negative attitudes and behaviours, the prestige and sufficiency of the language in the society creates a bad image. UNESCO categorises the endangered languages according to the evaluation of above mentioned parameters and criteria. These groups are; vulnerable, definitely endangered, severely endangered, critically endangered and extinct languages. According to these parameters, Zazaki is a vulnerable language. This shows that Zazaki is on the first step of being an endangered language and if needed precautions are taken, this negative situation may be tackled.

Languages, which confronted a heavy assimilation and oppression period, now possess a more positive position. But many languages became extinct or face the danger of being endangered. The same truth

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/2 Winter 2015*

applies to Zazaki as well. It has lost many of its lexis and cannot preserve its memory. Zazaki displays insecure parametres in terms of extinction. If needed precautions are not taken and needed language programs are not actualised, this dangerous level will be worse. Many programs to keep the languages alive are implemented in some countries, unfortunately none of these programs to protect the languages are implemented in Turkey. The first steps to be taken for Zazaki are; It should gain a legal status, it should be education language in all educational stages and levels, it should be used in governmental institutions and it should be used in all aspects of the social life. If needed measures are not taken and the danger of being endangeredness is not put away, Zazaki will be included to the extinct languages in a few decades.

Key Words: Zazaki, UNESCO, Nation states, Linguistics, Language.

Giriş

Türkiye'de nüfus oranına göre Türkçe ve Kürtçe'den sonra en çok konuşulan üçüncü dil olan Zazaca, ne yazık ki yok olma tehdidi ile karşı karşıyadır. Bu tehlikeye ilk olarak 2009 yılında 21 Şubat Dünya Anadil Günü'nde UNESCO dikkat çekti. Daha sonrasında ise bu yok olma tehdidi ve tehlikesi, daha yüksek bir sesle dile getirilmeye başlandı. Günümüzde her ne kadar Zazalar arasında Zazaca'ya karşı gelişen ve yükselen bir dil hassasiyeti olsa da bunun toplumun geneline yansıdığı söylenemez. Daha dar bir çevre tarafından dile getirilen Zazaca'nın bu durumu, halk nazarında geniş bir etkiye sahip olamıyor. Halkın büyük bir çoğunluğu Zazaca'nın yok olma tehdidi karşısında suskun durmakta ve adeta var olan durumu kabullenmektedir. Sözlü bir kültürü ve geleneği yüzyıllarca taşıyan ve muhafaza eden bu dil, özellikle 1980 sonrasında hızlı bir şekilde gelişmeye başlayan teknolojik ilerleme ile bu hafızasını ve kültürünü hızlı bir şekilde kaybetmektedir.

1.Zazaca'nın Dünya Dilleri Arasındaki Yeri

Zazaca, Hint Avrupa Dil Ailesinin Kuzeybatı İranî grubuna mensup bir dil olarak kabul edilmektedir. Zazaca, Türkiye'nin Doğu Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Fırat/Dicle havzasında, sayıları tam olarak bilinmemekle beraber 4-6 milyon kişi tarafından konuşulan bir dildir. Anadolu dilleri arasında Türkiye dışında konuşulmayan tek yerli dil olduğu söylenebilir (Keskin, 2011, s.221).

Zazaca'nın konuşulduğu ve muhafaza edildiği illerin başında Bingöl ve Dersim gelmektedir. Dersim ve Bingöl il merkezleri dışında Bingöl'ün ilçelerinden Genç'te sadece Zazaca, Solhan'da ağırlıklı olarak Zazaca konuşulur. Dersim'in Ovacık, Nazimiye ve Hozat ilçelerinde ağırlıklı olarak Zazaca; Çemişgezek ve Pertek'te ise kısmen Zazaca konuşulmaktadır. Elazığ'ın Palu, Karakoçan, Maden, Kovancılar, Arıcak ve Sivrice ilçelerinde; Diyarbakır'ın Lice, Piran, Çermik, Çüngüş, Hazro, Hani, Eğil, Kulp ve Ergani ilçelerinde Zazaca konuşulur. Sivas'ın Zara, İmranlı, Ulaş, Kangal, Hafik, Divriği ve Gürün'ün bazı köylerinde; Erzurum'un Hınıs, Aşkale, Tekman ve Çat'ın bazı köylerinde; Erzincan'ın merkezinde, Tercan ve Kemah'ın bazı köylerinde Zazaca konuşulmaktadır. Yine Muş'un Varto, Şanlıurfa'nın Siverek ilçelerinde ağırlıklı olarak, Adıyaman'ın Gerger ve Aksaray'ın bazı köylerinde Zazaca konuşulmaktadır.¹ Zazalar ve Zazaca'ya dair kavramlar bölgelere göre değişiklik göstermektedir.

¹ Seyitxan KURIJ, "Zazalar, Zazaca Yazının Tarihçesi ve Vate Çalışma Grubu", *İnatçı Bir Bahar-Kürt ve Kürtçe*

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/2 Winter 2015

2.Ulus Devlet İnşâ Süreci ve Diller

Son iki yüzyılda dünyanın hâkim ideolojisi haline gelen ulus-devlet modeli, büyük imparatorlukları parçalamakla kalmadı; aynı zamanda yeni kurulan devletleri büyük bir handikaba doğru sürükledi. Büyük imparatorluklardan kopan birçok ulus, farklı bir tarih ve devlet anlayışı ile yeni bir inşa süreci başlattı. Bugün başına millî sıfatını koyduğumuz sembollerin, ritüellerin ve benzer her şeyin tamamı 19. yüzyıla aittir. Bunların başında milli bayraklar gelir. Millî marşlar onları takip eder. Milli günler ve bayramlar, millî edebiyat, millî kahramanlar ve simgeler hep bu dönemde üretilmiştir (Türköne, 2012, s.22).

Böylesi bir devlet yönetimi ve sistemi, diğer ulusların ve dillerin yok sayıldığı, yok olmaya mahkûm ettiği bir süreci de hızlandırmıştır. Şu da bir gerçektir ki ulus-devletler ile ulus-devletlerin bünyesi altında yaşayan diler etnik unsurlara nazaran bir ters orantı bulunmaktadır. Şöyle ki son iki yüzyılda meydana gelen ulus devletlerin çatısı altında yaşayan ve diğer başka uluslara mensup yaşayan insanların sayısı, ulus devletlerin nüfusundan çok daha fazladır. Bu da şöyle bir sonuç doğurmaktadır. Ulus kavramı, devletler ve resmi bakış açısından genellikle bir grupla özdeşleştiriliyor. Oysa dünyadaki tüm etnik gruplardan sadece yüzde 4'ü bir ulus devlete sahip. Etnik grupların yüzde 96'sının ise kendilerine özgü bir devleti yok. O halde, bir ulus-devletin sınırları içerisinde, ister istemez birçok etnik grup yaşıyor (Somersan, 2004, s.4).

Çok fazla içselleştirilmese de ulus-devletler kendi tebaası altındaki diğer halklar ile yaşamak durumundaydı. Bu birlikte yaşama kültürü aynı zamanda eşit vatandaşlığı ve eşit hakları getirmesi gerekirken, sadece hâkim ideolojideki ulus yüceltildi ve diğer uluslar adeta yok sayıldı. Diğer uluslara ait etnik kimlikler tanınmadığı gibi bu farklı etnik kökenlere sahip halkların dilleri ve kültürleri de yok sayıldı. Nitekim tüm bu süreçlere rağmen hiçbir ulus devlet veya bu ulus devletin hakim ideolojisini benimseyen insanlar ırkçı olduğunu ve diğer uluslara karşın aynı hakları gözetmediğini kabul etmedi. Şu altı milyarlık dünyada yaşayan her kişi ile tek tek konuşun. Altı milyar insana tek bir anket sorusu yöneltin. ırkçı olduğunu kabul eden tek bir kişiye rastlayamazsınız. Kimse ırkçı olduğunu kabul etmez. Herkes ya “vatansever”, “milliyetçi” ya da “yurtsever”dir ama asla “ırkçı” değildir (Somersan, 2004, s.70).

3.Türkiye'deki Ulus-Devlet İnşâ Süreci ve Ayrılkıç Politikalar

Milliyetçiliğin temelinde kendi kaderini tayin ilkesi vardır; bunun bağımsızlık anlamına gelmesi zorunlu değildir. Özerklik federalizm, azınlık haklarının korunması, hatta genel bir yurttaşlık uygulaması kapsamında eşitlik gibi değişik biçimleri de kapsayabilir (Özkırımlı, 2008, s.66). Tabii böylesi bir süreci ne yazık ki hâkim ideoloji veya bakış açısı kabul etmiyor çoğu zaman.

Cumhuriyet'in kurulduğu ilk dönemden hemen sonra 1925 yılından itibaren başlayan ve çok katı bir şekilde hüküm süren milliyetçilik, diğer ulusların ve dillerin yok sayılması gibi ağır bir süreci beraberinde getirmiştir. Diğer ulusların yok sayılması aynı zamanda bu uluslara ait dillerin ve kültürlerin de yasaklanmasını beraberinde getirmiştir. Ulusla birbirine kaynaşmış olan dil, bundan böyle, her halka özgü özellikleri tanımak için en iyi kaynak olarak kabul edilmiştir (Olender, 1998, s.19).

David Crystal (Crystal, 2010, s.2), bir dilin ölmesini bir ulusun ölmesi ile eşdeğer tutmaktadır. Bugün bilinen dünya dillerinin yaklaşık yarısı, son beş yüz yıl içinde ortadan kalkmıştır. Etrüsk, Sümer, Mısır gibi kimi eski devletlerin dilleri yüzyıllarca önce yok olmuştur (Nettle, Romaine, 2001, s.16). Bir dilin ölümü aynı zamanda bir milletin de ortadan kaybolması anlamına gelmesi, hem dilin statüsünün belirlenmesini zorunlu kılmış hem de bu konudaki

Edebiyat (Derleyen: Vecdi ERBAY), Sanat ve Kuram Yayınları, İstanbul, 2012.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/2 Winter 2015

hassasiyeti de arttırmıştır. Diğer dillerin baskı altına alındığı bir ortamda, baskın olan dilin tahakkümü de çoğu zaman kabul edilmemiştir. Bu da ulus-devletin inşa sürecinde en çok karşılaştığı problemlerden biri olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti, bilhassa 1912-1930'dan sonra, son Osmanlı döneminde kendi kültür, tarih ve dinine uygun bir şekilde oluşan modern millet anlayışından farklı bir "Türk" milleti yaratmak yoluna gitmiştir. Gerçekten tarih kongreleri, Halkevleri ve buna benzer birçok girişim, maddi somut yanları ağır basan yeni bir Türk milleti yaratmayı amaçlıyordu (Karpas, 2011, s.12).

Türkçe dışındaki eserlerin yayınlanması, okunması ve dağıtılması hakim ideoloji tarafından izin verilmeyen unsurlar arasında yer almıştır. Böylesi bir ortamda farklı uluslara ait dillerin kaybolmaya yüz tutması da doğal bir süreç olarak gelişmiştir. Nitekim Türkiye'nin 90 yıllık ulus-devlet sürecinde birçok dil zarar görmüş, bazı diller ise yok olmanın eşiğine gelmiştir. Yok olmanın eşiğine gelen bu dillerin başında da Zazaca gelmektedir. UNESCO'nun son yıllarda yayımladığı dil raporlarında Zazaca, güvensiz diller grubunda yer almakta ve eğer önlem alınmazsa Zazaca'nın yok olacağına dair sinyaller verilmektedir.

4.UNESCO Verilerine Göre Dilin Kaybolma Sürecine Dair Parametreler

Dillerin mevcut durumlarını değerlendiren ve araştıran UNESCO, bir dilin hangi aşamada olduğuna dair kullandığı belirli parametreler bulunmaktadır. UNESCO bir dilin ne derece tehlike altında olduğunu belirlemek için şu ölçütleri kullanmaktadır.

4.1.Dilin Kuşaktan Kuşağa Aktarılması

Dilin kuşaktan kuşağa aktarılmasında en temel öge, çocukların dili öğrenmesi ve bunun devamını sağlamalarıdır. Yüzyıllardan beridir güçlü bir sözlü geleneği olan Zazaca, son yüzyıldaki politikarlardan ciddi bir şekilde etkilenmiştir. Osmanlı Devleti döneminde eğitimin tek merkezli olmayışı ve özellikle taşrada medreseler üzerinden varlığını devam ettiren eğitim hayatı, yerel statüdeki dillerin yaşamasının ömrünü uzatmıştır. Nitekim Cumhuriyetin ilanından sonra Tevhid-i Tedrisat Kanunu ve diğer uygulamalar ile eğitim tek çatı altında toplanmıştır. Bu tek yapı altında diğer diller tamamen dışlanmış, bu dillerin toplumsal hayat ve eğitim başta olmak üzere birçok işlevi etkisi hale getirilmiştir. Yine aynı dönemlerdeki dil yasakları, diğer dillerin varlığına dair inkârlar, dillerin toplum nezdinde öğrenilmesini ve aktarılması ciddi şekilde olumsuz etkilemiştir. Geline son noktada özellikle 1990 sonrası yeni nesil, Zazaca'yı öğren(e)memekte ve bunun aktarımını sağlayamamaktadır. Genel bir tablo çizmek gerekirse, 30-40 yıl önce ilköğretime başlayan bir çocuk tek bir kelime Türkçe bilmez iken, bugün okula başlayan bir çocuk tek kelime Zazaca bilmemektedir.

4.2.Dili Konuşan İnsan Sayısı

Türkiye'deki etnik kökenlerin nüfus oranları en tartışmalı konulardan biridir. Bu tartışmalı husus, Türkiye'nin Doğusu için aynı zamanda bir muamma da barındırmaktadır. Zira Zazaların tam olarak konumlandırıldığı nokta henüz net ve kesin değildir.² Genel nüfus sayımı rakamları Zazaların sayısını oldukça düşük göstermektedir (Andrews, 1992, s.68). Türkiye'deki ilk nüfus sayımı 1965 yılında yapılmıştır. 1965 nüfus sayımına göre ana dili Zazaca olanların sayısı 150.644 kişidir. İkinci en iyi bilinen dil olarak Zazaca'yı seçenlerin sayısı ise 92.288 kişidir (Buran, Çak, 2012, s.230). Bir başka kaynakta ise Zazaların sayısı 700 bin ile 1 milyon arasında gösterilmektedir (Şener, 2006, s.126). Bugünkü tahminlere göre en iyimser rakam ise 4 ile 6 milyon olarak ifade

² Konu ile ilgili bakınız: Murat VAROL, "Etnik Yaklaşımlar Bağlamında Zaza Kimliği", *Kimlik Kültür ve Değişim Sürecinde Osmanlı'dan Günümüze Kürtler Uluslararası Sempozyumu* 6-8 Eylül 2012, Bingöl Üniversitesi Yayınları, 2013.

edilmektedir (Keskin, 2011, s.221). Bu rakamın 3-4 milyonu Türkiye sınırları içerisinde, 1.5-2 milyonun ise Avrupa ve diğer ülkelerde yaşadıkları varsayılmaktadır.

4.3.Dili Konuşanların Toplam Nüfusa Oranı

Anadili Zazaca olan nüfus için en iyimser rakam olan 4 milyona göre hareket edildiğinde dahi, Türkiye'nin toplam nüfusunu 77 milyon olarak kabul ettiğimizde; bu % 5-6 gibi bir rakama tekabül etmektedir. Bu oran da toplam nüfus oranı içerisinde bir dilin korunabilmesi için oldukça düşük bir rakamdır. Toplumsal hayatta dilin daha çok insan tarafından kullanılması, konuşulması ve belirli bir etkinliğe sahip olması, dilin geleceğe dair durumunu da önemli oranda etkilemektedir.

4.4.Dilin Kullanım Alanlarında Değişiklikler

Daha çok tarım ve hayvancılığa dayalı bir yaşam tarzına sahip olan Zazalar, dilin kullanımı bakımından bu alanlarda oldukça ileri bir noktadadır. Hatta çoğu zaman bir tarım aletine ait bir parçanın en küçük yapısına dair kelimeler dahi bulunmaktadır; ancak 1960'lı yıllardan sonra Türkiye'nin değişmeye başlayan ekonomik ve sosyal konumu dilleri de önemli oranda etkilemiştir. Bu dönemden itibaren sanayi, teknoloji, tıp vb. alanlarla tanışmaya başlayan Zazaca; dilin baskı altında olması ve hatta dönem dönem yasaklı kabul edilmesi nedeniyle, bu alanlara karşı bir kelime hazinesi oluşturamamıştır. Bu da dilin birçok alanda yetersiz kalmasına ve kendisini tam olarak ifade edememesine yol açmıştır.

4.5.Dilin Öğrenilmesi ve Gerekli Materyallerin Varlığı

İlk olarak 2004 yılında TRT 3 kanalında haftada yaklaşık 30 dakikalık yayımla televizyonda kendine yer bulan Zazaca, 2009 yılında TRT 6'nın yayına başlamasıyla televizyonda nispeten biraz daha fazla yer almıştır (Karabeyeser, 2011, s.386). Ayrıca Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2004 yılında yayımladığı yönetmelik ile özel kurslarda Türkçe dışındaki dillerin öğrenilebilmesinin önü açılmıştır.³ Son iki yılda Türkiye'deki diğer dillerin öğrenilmesine dair umutlar daha ileri bir noktaya taşınmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2012 yılında yayımladığı bir genelge ile "Yaşayan Diller ve Lehçeler" adı altında, Türkçe dışındaki dillerin seçmeli ders olarak okullarda öğrenilebilmesinin önü açıldı.⁴ Günümüzde üniversitelerde de Zazaca ile ilgili önemli birimler ve bölümler bulunmaktadır. Yaşayan Diller Enstitüsü bünyesinde Zaza Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı kurulmakta, Fen-Edebiyat Fakülteleri bünyesinde Zaza Dili ve Edebiyatı lisans bölümleri açılmakta, Zaza Dili ve Kültürü Merkezi adı altında araştırma ve uygulama merkezleri açılmaktadır. Üniversiteler bünyesinde kurulan bu birimler ve bölümler, bir taraftan Zazaca'yı akademik hayatta temsil etmekte, diğer taraftan da bu alandaki çalışmaların artması için çaba gösterilmektedir.

4.6. Devletlerin ve Kurumların Tutum ve Politikaları

Devlet kurumlarında kullanılan resmî dil Türkçe'dir ve bu dil dışında herhangi bir dilde kamu hizmeti verilmesi mümkün değildir. Bu nedenle Türkçe dışındaki dillerin resmi bir statüsü de bulunmamaktadır. Kamu hizmetinde diğer dillere yer verilmesi ancak sözlü olarak mümkün olmaktadır. Söz gelimi hastaneye giden bir hasta eğer Türkçe bilmiyorsa ve doktorun anadili Zazaca ise hastaya kendi dilinde hizmet verebilmektedir; ancak bunun da resmî bir statüsü bulunmamakta ve bu daha çok gönüllülük esasına dayanmaktadır. Bu örnek diğer resmi kurumlar için de geçerli olup, daha çok sözlü anlaşma üzerinden varlığını devam ettirmektedir. Devletin herhangi bir resmi kurumunda Türkçe dışındaki herhangi bir dilde, resmi bir evrak oluşturulamamakta ve yazışmalarda Türkçe dışındaki bir dil kullanılamamaktadır.

³ <http://ookgm.meb.gov.tr/programlar/2004/1.pdf>

⁴ http://tegm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2012_08/31022530_semeliders.pdf

4.7. Bireylerinin Kendi Dillerine Yönelik Tutumu

Bir dilin asimile olup başka bir dil içinde yok olması üç aşamada gerçekleşmektedir. Bu aşamaların birincisi, hakim dili konuşmak için baskıya maruz kalmak, ikincisi iki dili birlikte kullanmak, üçüncü aşaması ise toplumun kendi dilinden “utanma aşamasıdır.” (Karabeyeser, 2011, s.387). Birinci ve ikinci aşamadan geçen Zazaca'nın durumu, şu anda üçüncü aşamadaki belirtilen “utanma duygusu” durumundadır. Zira Zazaca'yı bilenler sokakta, alış-verişte, toplu taşıma araçlarında veya toplumun ortak kullanım alanlarında, Zazaca'yı kullanmaktan çekinmektedirler. Hayatın olağan akışı içerisinde dilin yok olması, kültürel erozyonun yaşanması normal karşılanmaktadır. Artık birinci nesil konumunda olan çocuklar anadilleri olan Zazaca'yı öğrenmedikleri için onlarla anlaşmak için üçüncü nesil konumunda olan dede ve nine, torunu ile iletişim kurabilmek için Türkçe öğrenmektedir. Ya da hayatın her alanında Türkçe, Zazaca'nın yerini aldığından; kırsal kesimde yaşayanlar dahil kent merkezinde veya kendi yaşam alanlarında Türkçe'yi birinci dil olarak kullanmakta, Zazaca'yı ikinci dil konumunda görebilmektedirler.

4.8. Dil İle İlgili Var Olan Belgelerin Miktarı ve Niteliği

Köklü bir sözlü geleneğe sahip olan Zazaca'nın yazılı serüveni ne yazık ki çok da eski değildir. Mevcut verilere göre Zazaca'ya dair ilk telif eser, 1892 tarihinde yazılan ve 1899 tarihinde basımı yapılan Molla Ahmed-i Xasi'ye ait olan Zazaca mevlittir (Varol, 2012, s.630). Yine bu eseri 1903 yılında yazılan ancak 1932 yılında basılan ve Molla Osman Efendi'ye ait ikinci mevlit eseri takip etmektedir. Bu iki eserden sonra Zazaca için uzun bir suskunluk dönemi başlamış ve bu 1970'li yıllara kadar devam etmiştir. 1980'li yıllardan sonra telif eserden ziyade dergi ve gazete yayınında Zazaca kendisine belirli bir alan açmış ve bunu devam ettirmiştir.⁵ 1990'lı yıllarda Avrupa'da ivme kazanan Zazaca yazını artık sadece dergi yayıncılığı alanında değil, kitap alanında da belirli bir artış göstermiştir. Nitekim bu artışın istenilen veya arzu edilen bir nitelikte olduğunu söylemek oldukça zordur. Bugün Zazaca yazını için oluşturulan eser sayısı ortalama 300 olarak kabul edilmektedir.

Gazete yayıncılığı alanına baktığımızda, Zazaca'ya yer veren gazeteler veya tamamı Zazaca çıkan gazeteler bir elin parmaklarını bile geçemeyecek düzeydedir. Günlük çıkan Zazaca gazete bulunmamaktadır. Mevcut koşullar altında Zazaca basılan sadece üç adet gazete bulunmaktadır. Bunlar da ortalama 15 gün ile ayda bir çıkmaktadırlar. Bunun yanı sıra bazı gazetelerde haftada bir birkaç sayfalık ek verilmektedir. İnternet haberciliği veya gazeteciliği alanında da durum çok da farklı değildir. Güncel haber takibi yapan ve anında paylaşan Zazaca haber sitesi bulunmamaktadır; kültürel ve aktüel haberleri hazırladıkça yayınlayan bazı siteler bulunmaktadır.

5. UNESCO'nun Parametrelerine Göre Zazaca'nın Durumu

UNESCO, yukarıdaki parametrelerden hareketle, dillerin mevcut durumunu beş farklı kategoride ele almaktadır. Bu beş farklı kategori de yukarıda incelenen parametrelerin değerlendirilmesi ile belirlenmektedir.

5.1. Tehlike Altında Bulunan Diller

Bu grup aynı zamanda “güvensiz diller” olarak da bilinmektedir. Bu grupta yer alan dillerde, dil çocuklar tarafından kısmen de olsa öğrenilebildiği halde, bazı alanlardaki kısıtlamalardan dolayı dilin yok olma tehlikesi altında olmasıdır. Bu kısıtlamaların başında dilin

⁵ Konu ile ilgili bakınız: İsmail SÖYLEMEZ, “Geçmişten Günümüze Zazaca Dergiler: Kronoloji, Sorunlar ve Çözümler”, *1.Uluslararası Zaza Dili Sempozyumu*, Bingöl Üniversitesi Yayınları, 2011.

eğitimde kullanılmaması, devletin resmi kurumlarında yer almaması gelmektedir. Zazaca bu grupta yer alan dillerden biridir.

5.2. Açıkça Tehlikede Bulunan Diller

Bu grupta yer alan dillerde ise en önemli ölçüt çocukların artık dili öğrenmemesi ve dilin kuşaklar arasındaki aktarımının tamamen kopmasıdır. Lazca bu grupta yer alan dillerin başında gelmektedir.

5.3. Ciddi Anlamda Tehdit Altında Olan Diller

Bu grupta yer alan dillerde, dili konuşan en yaşlı olan nesildir. Ayrıca bu dillerde, orta yaşta olan nesil dili anlamakta ama konuşmamakta; en genç nesil olan çocuklar ise dili hiç bilmemektedir.

5.4. Son Derece Tehlike Altında Olan Diller

Bu grupta yer alan dillerde birinci ve ikinci derecedeki nesil dili hiç bilmemekte, üçüncü derecedeki nesil olan yaşlılar arasında ise dil çok fazla bilinmemekte veya konuşulmamaktadır.

5.5. Kaybolan Diller

Bu grupta yer alan dillerde ise bu dili konuşabilecek tek bir kişi kalmamıştır. Dili konuşan son kişinin de ölmesi ile dilin ölümü gerçekleşir. Ubihça'nın son konuşucusu olan Tevfik Esenç'in ölümü ile Ubihça yok olan diller arasında yer almıştır.

Sonuç

Cumhuriyet tarihi boyunca ağır bir asimilasyon ve baskı dönemi yaşayan diller, bugün geçmişe nazaran nispeten daha iyi bir konumdadırlar; ancak bugünlere gelene kadar birçok dil ya kayboldu ya da kaybolmanın eşiğine kadar gelmiştir. Zazaca için de durum bundan farksız değildir. Zorlu bir dönemin ardından bugünlere ulaşmayı başaran Zazaca, ne yazık ki kendi benliğinden birçok kelimeyi kaybetti, hafızalardaki yerini eskisi gibi koruyamamaktadır. Dilin yok olma parametreleri bakımından güvensiz bir tavır sergileyen Zazaca, eğer önlem alınmazsa ve gerekli dil programları hayata geçirilmezse; çok daha kötü bir seviyeye gelebilir. Dillerin korunmasına ve yaşatılmasına dair programlar dünyanın birçok ülkesinde hayata geçirilirken; ne yazık ki Türkiye dillerin korunmasına ve yaşatılmasına dönük herhangi bir program bulunmamaktadır.

Zazaca için yapılması gerekenlerin başında; Zazaca'nın bir statüye kavuşması, öğrenim hayatının her alanında ve her kademesinde eğitim dili olması, devletin kamu kurum ve kuruluşlarında kullanılması, sosyal yaşamın her alanında kullanılabilir bir konuma gelmesi ile mümkün olacaktır. Eğer gerekli önem alınmaz ve Zazaca için var olan bu yok olma tehlikesi ortadan kaldırılmazsa; birkaç on yıl sonra sürekli kalabalıklaşan yok olan diller sınıfına Zazaca da dâhil olacaktır.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/2 Winter 2015

KAYNAKÇA

- ANDREWS, Peter Alford; *Türkiye'de Etnik Gruplar*, Ant Yayınları, İstanbul 1992.
- BURAN, Ahmet, YÜKSEL ÇAK, Berna; *Türkiye'de Diller ve Etnik Gruplar*, Akçağ Yayınları, Ankara 2012.
- CRYSTAL, David; *Dillerin Katli*, (Çeviren: Gökhan Cansız), Profil Yayınları, İstanbul 2010.
- DIECKHOFF, Alain, JAFFRELOT, Christophe (Yayına Hazırlayanlar); *Milliyetçiliği Yeniden Düşünmek* (Çeviren: Devrim Çetinkasap), İletişim Yayınları, İstanbul 2010.
- KARABEYESER, Ayetullah; "Bir Kitle İletişim Aracı Olarak Televizyonun Zazaca İçin Önemi", *I. Uluslararası Zaza Dili Sempozyumu*, 13-14 Mayıs 2011, Bingöl Üniversitesi Yayınları, 2011.
- KARPAT, Kemal; *Osmanlı'dan Günümüze Ortadoğu'da Millet, Milliyet, Milliyetçilik*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2011.
- KESKİN, Mesut; "Zazaca Üzerine Notlar", *Herkesin Bildiği Sır: Dersim* (Derleyen: Şükrü Aslan), İletişim Yayınları, İstanbul 2011.
- KURIJ, Seyitxan; "Zazalar, Zazaca Yazının Tarihçesi ve Vate Çalışma Grubu", *İnatçı Bir Bahar-Kürt ve Kürtçe Edebiyat* (Derleyen: Vecdi Erbay), Sanat ve Kuram Yayınları, İstanbul 2012.
- NETTLE, Daniel, ROMAİNE, Suzanne; *Kaybolan Sesler*, (Çeviren: Harun Özgür Turgan), Oğlak Yayınları, İstanbul 2001.
- OLENDER, Maurice, *Cennetin Dilleri*, (Çeviren: Nevzat Yılmaz), Dost Kitabevi, 2.Baskı, Ankara 1998.
- ÖZKIRIMLI, Umut; *21. Yüzyılda Milliyetçilik*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2008.
- SOMERSAN, Semra; *Sosyal Bilimlerde Etnisite ve Irk*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2004.
- ŞENER, Cemal; *Türkiye'de Yaşayan Etnik ve Dinsel Gruplar*, Etik Yayınları, İstanbul 2006.
- TÜRKÖNE, Mümtaz'er; *Milletler ve Milliyetçilik*, Etkileşim Yayınları, İstanbul 2012.
- SÖYLEMEZ, İsmail; "Geçmişten Günümüze Zazaca Dergiler: Kronoloji, Sorunlar ve Çözümler", *I. Uluslararası Zaza Dili Sempozyumu*, 13-14 Mayıs 2011, Bingöl Üniversitesi Yayınları, 2011.
- VAROL, Murat; "Etnik Yaklaşımlar Bağlamında Zaza Kimliği", *Kimlik Kültür ve Değişim Sürecinde Osmanlı'dan Günümüze Kürtler Uluslararası Sempozyumu* 6-8 Eylül 2012, Bingöl Üniversitesi Yayınları, 2013
- VAROL, Murat; "Zazalarda Mevlid ve Siyer Geleneği", *II. Uluslararası Zaza Tarihi ve Kültürü Sempozyumu*, 04-06 Mayıs 2012, Bingöl Üniversitesi Yayınları, 2012.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/2 Winter 2015

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

VAROL, M., UNESCO'nun Dil Raporlarına Göre Zazaca'nın Durumu ve Geleceği, *Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 10/2 Winter 2015, p. 997-1006, ISSN: 1308-2140, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.7825>, ANKARA-TURKEY

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/2 Winter 2015

